

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Četrtna objava Banke Slovenije
8. 5. 2023

Makrobonitetni instrument: PROTICIKLIČNI KAPITALSKI BLAŽILNIK – 1. četrtna 2023

Stopnja proticikličnega kapitalnega blažilnika za Republiko Slovenijo znaša 0,5 % zneska skupne izpostavljenosti tveganjem.

Opravili smo redno četrtno presojo cikličnih sistemskih tveganj v Sloveniji. Podobno kot številne druge države evropskega gospodarskega prostora smo v tretjem četrtnu 2022 na podlagi podatkov iz drugega četrtna 2022 dvignili proticiklični kapitalni blažilnik za izpostavljenosti do Republike Slovenije z 0 % na raven 0,5 % zneska skupne izpostavljenosti tveganjem. Za dvig blažilnika smo se odločili zaradi visoke rasti cen stanovanjskih nepremičnin in okrepljene rasti kreditov zasebnemu nefinančnemu sektorju ter visoke negotovosti v makroekonomskem okolju. Banke imajo za izpolnitev kapitalnih zahtev iz naslova proticikličnega kapitalnega blažilnika na voljo 12 mesecev in morajo zahtevo izpolnjevati od 31. decembra 2023. Sklep o določitvi stopnje proticikličnega blažilnika za Republiko Slovenijo je bil objavljen v Uradnem listu RS dne 16. 12. 2022 (Uradni list RS, št. 157/2022).

Na podlagi podatkov iz četrtega četrtna 2022 ugotavljamo, da se je rast cen stanovanjskih nepremičnin upočasnila. Prav tako se je rast kreditov zasebnemu nefinančnemu sektorju znižala. Sestavljeni indikator cikličnih sistemskih tveganj, ki je v preteklih letih vztrajno naraščal, se je v zadnjih četrtnih ustalil. Kljub upočasnitvi rasti cen stanovanjskih nepremičnin in kreditne rasti, ocenjujemo, da ostajajo ciklična sistemska tveganja glede na prejšnje četrtna na splošno nespremenjena, saj je makroekonomsko in finančno okolje v Sloveniji kot tudi v Evropi podvrženo visoki negotovosti, kar posledično povečuje verjetnost materializacije različnih makro-finančnih tveganj. Stopnjo proticikličnega kapitalnega blažilnika v prvem četrtnu 2023 ohranjamo na ravni 0,5 % zneska skupne izpostavljenosti tveganjem.

Namen proticikličnega kapitalnega blažilnika je zaščititi bančni sistem pred morebitnimi izgubami, kadar je visoka rast kreditiranja povezana s povečanjem tveganj v sistemu kot celoti, kar neposredno povečuje odpornost bančnega sistema. Ob obratu kreditnega cikla ali znižanju oziroma materializaciji tveganj se vrednost blažilnika zniža ali v celoti sprosti (na 0 %). Za sprostitev se uporabijo kazalniki, ki hitro reagirajo na finančni stres. Sprostitev blažilnika zahteva visoko stopnjo diskrecijske presoje in je posledično podvržena višji stopnji negotovosti. Takojšnja sprostitev (ali znižanje) blažilnika bankam pomaga pokriti izgube, ob tem pa ohraniti posojanje realnemu gospodarstvu in izpolniti regulatorne kapitalne zahteve.

Banka Slovenije v skladu z 233. členom Zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 92/21 in 123/21 – ZBNIP, v nadaljevanju: ZBan-3) četrtno izračunava vodilo za blažilnik,¹ ki smiselno odraža kreditni cikel in tveganja zaradi čezmerne kreditne rasti v Republici Sloveniji ter upošteva posebnosti gospodarstva v Republici Sloveniji. Pri opredelitvi višine blažilnika Banka Slovenije smiselno

¹ V skladu s priporočilom ESRB z dne 18. junija 2015 o smernicah za določanje stopenj proticikličnega kapitalnega blažilnika (ESRB/2014/1) vodilo za blažilnik ni namenjeno temu, da bi povzročilo samodejno določanje blažilnika ali zavezovalo imenovani organ.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

upošteva metodologiji BCBS (2010)² in ESRB (2014).³ V skladu s smernicami ESRB je kot vodilo za določitev vrednosti blažilnika izbranih šest posameznih kazalnikov tveganj v sistemu in sestavljeni indikator.

Pri izbiri posameznih kazalnikov smo upoštevali naslednje kriterije:

- i) kazalniki pokrivajo različne vzroke tveganj,
- ii) kazalniki imajo zadovoljivo napovedno moč pri napovedi krize,
- iii) časovna vrsta kazalnikov je dovolj dolga, da omogoča statično analizo⁴ primernosti indikatorja (točke iv in v),
- iv) kazalniki aktivirajo blažilnik v obdobjih prekomernega kreditiranja gospodarstva,
- v) kazalniki ne aktivirajo blažilnika (prepogosto) v obdobju zmerne rasti kreditov,
- vi) kazalniki pokrivajo široko področje bančnega ali širšega sistema oziroma niso parcialni.

Ker izračuni kazalnikov temeljijo na preteklih gibanjih, je treba vrednost blažilnika, ki jo signalizirajo posamezni kazalniki, strokovno presoditi in upoštevati morebitna nova spoznanja. Pomemben kazalnik za določitev vrednosti blažilnika je opredeljen kot odstopanje razmerja med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP od lastnega dolgoročnega trenda (t. i. kreditna vrzel). Kazalnik signalizira potencialno prekomerno rast kreditov v razmerju do gospodarske rasti.⁵ Poleg odstopanja razmerja med krediti in BDP od dolgoročnega trenda smo izbrali dodatnih pet kazalnikov:

- i) letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanjskih nepremičnin (mera potencialne preценjenosti nepremičnin),
- ii) letna stopnja rasti kreditov domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju (mera gibanja kreditov),
- iii) razmerje med krediti in depoziti zasebnega nebančnega sektorja (mera trdnosti bilanc stanja bank),
- iv) donosnost na kapital (mera trdnosti bilanc stanja bank) ter
- v) razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom (mera zadolženosti zasebnega sektorja).

Tabela 1 vsebuje vrednosti kazalnikov v četrtem četrtletju 2022 in pripadajoča zgodovinska povprečja.

² Basel Committee on Banking Supervision (2010). Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer.

³ ESRB (2014). Operationalizing the countercyclical capital buffer: indicator selection, threshold identification and calibration options.

⁴ S statično analizo na zgodovinskih podatkih (pribl. 2004–2008) ocenimo, kakšna bi bila dinamika blažilnika v času kopičenja neravnovesij v bančnem in širšem sistemu. Tovrstna analiza zanemari dejstvo, da bi se obnašanje bank najverjetneje spremenilo, če bi bil v tem času blažilnik aktiven.

⁵ Analiza BCBS kaže, da je vrzel v razmerju med krediti in BDP sicer koristno izhodišče za usmerjanje odločitev o stopnjah proticikličnega blažilnika, vendar pa se njena uspešnost med državami in v času razlikuje. Glede na raznolikost in dinamično naravo finančnih sistemov, posebnosti nacionalnih gospodarstev ter bistvene razlike v razpoložljivosti podatkov v Evropski uniji moramo imenovani organi pri ocenjevanju ravni tveganja na ravni celotnega sistema upoštevati vrsto informacij in temu ustrezno določiti stopnjo blažilnika. Te informacije vključujejo dodatne kazalnike, ki opozarjajo na povečevanje tveganja na ravni celotnega sistema. Kvantitativne in kvalitativne informacije, ki se uporabijo pri tej oceni, vključno z vodilom za blažilnik in dodatnimi kazalniki, so osnova za pojasnjevanje in utemeljevanje odločitev o stopnjah blažilnika.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Tabela 1: Vrednosti kazalnikov za določitev proticikličnega kapitalnega blažilnika.

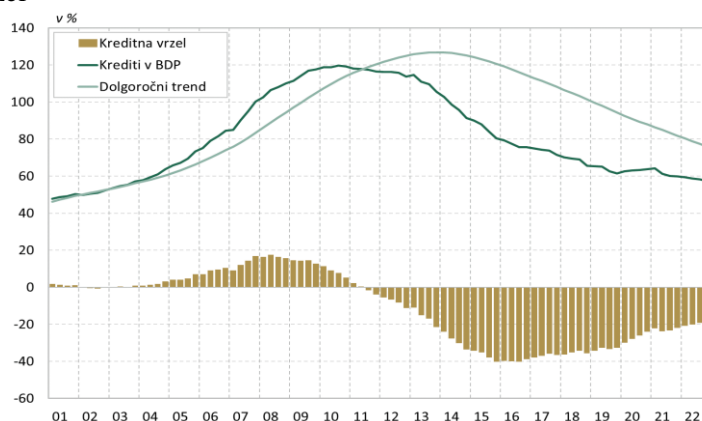
Kazalnik	Povprečna vrednost kazalnikov (2000 Q1–2022 Q4)	Vrednost kazalnikov v 2022 Q4
vrzel med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP	–9,7 %	–18,5 %
letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanj (na voljo od 2001)	6 %	12,1 %
letna stopnja rasti kreditov domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju	8,3 %	8 %
razmerje med krediti in depoziti zasebnega nebančnega sektorja	1,1	0,7
donos na kapital	2 %	10,8 %
razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom	4,1	1,8

Opombe: Povprečna vrednost je namenjena zgolj orientaciji. Povprečna vrednost kazalnika letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanj je zaradi razpoložljivosti podatkov izračunana za obdobje 2001 Q1–2022 Q4.

Vir: SURS in lastni preračuni.

Kot je razvidno iz tabele, je odstopanje razmerja med krediti in BDP od dolgoročnega trenda negativno (–18,5 %), pri čemer znaša razmerje med krediti in BDP 57,4 % (Slika 1). Odstopanje razmerja med krediti in BDP od dolgoročnega trenda je še vedno negativno zaradi izjemno visoke rasti kreditiranja zasebnega nebančnega sektorja v obdobju pred globalno finančno krizo.⁶

Slika 1: Kreditna vrzel

Opomba: V izračun kreditne vrzeli so vključena vsa bančna posojila (domačih in tujih bank) zasebnemu nebančnemu sektorju (nebančni sektor brez države) pred oslabitvami. BDP je preračunan na letno raven kot vsota nominalnega BDP v

⁶ Kreditna rast nebančnemu sektorju je v letu 2007 presegla 35 %. V začetku leta 2005 je razmerje med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP znašalo 65,8 %. Do konca leta 2008 se je razmerje med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP povečalo za 44,4 odstotnih točk na 110,2 %, vrh pa je doseglo v tretjem četrtletju 2010, ko je doseglo skoraj 120 %. Visoka rast kreditov, ki je daljše obdobje prehitela rast BDP, je potegnila oceno dolgoročnega trenda močno navzgor. Zaradi izrazite upočasnitve kreditne rasti po globalni finančni krizi in izrazitega padca razmerja med krediti in BDP je odstopanje razmerja med krediti in BDP od lastnega dolgoročnega trenda močno upadlo in doseglo najnižjo raven sredi leta 2016 (–41 %). Od leta 2016 dalje se odstopanje razmerja med krediti in BDP od lastnega dolgoročnega trenda vztrajno znižuje.

BANKA SLOVENIJE

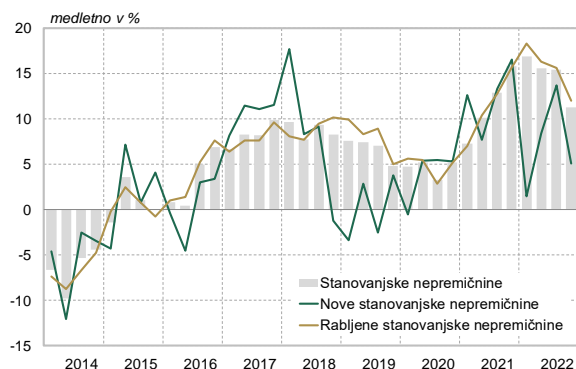
EVROSISTEM

zadnjih štirih četrtletjih. Trend razmerja med posojili in BDP je ocenjen z rekurzivnim Hodrick-Prescottovim (HP) filtrom z lambda parametrom 400.000. Kreditna vrzel je razlika med dejansko vrednostjo razmerja med krediti in BDP ter trendom tega razmerja.

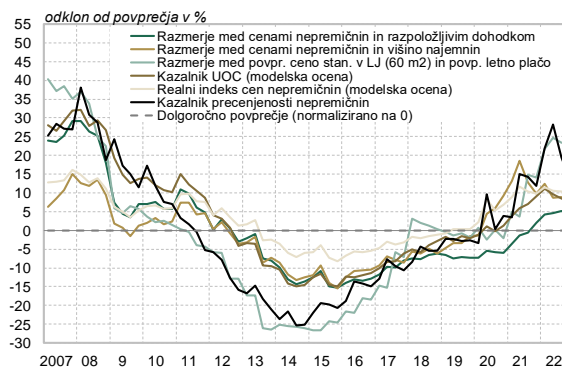
Vir: Banka Slovenije.

Letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanjskih nepremičnin je v četrtem četrtletju 2022 znašala 12,1 %, kar je nad povprečjem za obdobje od 2001 Q1–2022 Q4 (Slika 2). Rast cen stanovanjskih nepremičnin se je že v letu 2021 močno zvišala in s tem presegla doslej najvišje dosežene stopnje rasti iz leta 2008, v letu 2022 pa se je rast cen še dodatno okrepila. Raven cen stanovanjskih nepremičnin je tako realno kot nominalno že v letu 2021 postala višja od predhodnega vrha, doseženega v letu 2008. Zaradi visoke rasti cen so slovenske stanovanjske nepremičnine že v letu 2021 postale relativno precenjene, v zadnjem četrtletju 2022 pa se je precenjenost stanovanjskih nepremičnin nekoliko znižala. (Slika 3).⁷

Slika 2: Cene stanovanjskih nepremičnin

Slika 3: Precenjenosti cen stanovanjskih nepremičnin

Opomba: Na sliki desno so kazalniki ravnotežnosti cen stanovanjskih nepremičnin normalizirani okrog lastnega dolgoročnega povprečja, ki je postavljeno na vrednost 0. Odklon kazalnikov od dolgoročnega povprečja prikazuje precenjenost oziroma podcenjenost cen stanovanjskih nepremičnin.

Vir: SURS, GURS.

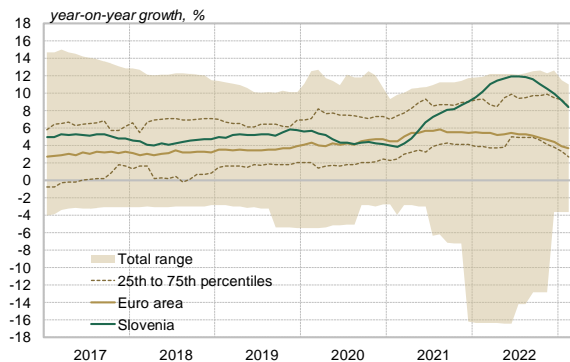
Kreditna rast zasebnemu nefinančnemu sektorju se je v zadnjem četrtletju 2022 umirila. V zadnjem četrtletju 2022 se je rast kreditov zasebnemu nefinančnemu sektorju znižala za dve odstotni točki in je znašala 8 %. Rast stanovanjskih posojil in posojil nefinančnim družbam ostaja med najvišjimi med državami evrskega območja (Slika 4 in Slika 5).

⁷ Kazalniki precenjenosti prikazujejo relativno precenjenost, pri čemer se primerja gibanje cen stanovanjskih nepremičnin z gibanjem druge osnove, ki so dohodkovne (npr. BDP, razpoložljivi dohodek), cenovne (npr. splošna inflacija, cene najemnin) ali stroškovne narave (npr. stroški v gradbeništvu, višina obrestne mere za stanovanjska posojila). Prednost izračuna relativne precenjenosti v primerjavi z absolutno je ta, da se pri relativni precenjenosti lahko opremo na določeno referenčno točko – to je osnova v imenovalcu. Pri absolutni precenjenosti te referenčne točke ni, prav tako je pri absolutni precenjenosti pomemben subjektivni vidik kupec-prodajalec, saj je lahko absolutna precenjenost z vidika kupca precej drugačna kot z vidika prodajalca.

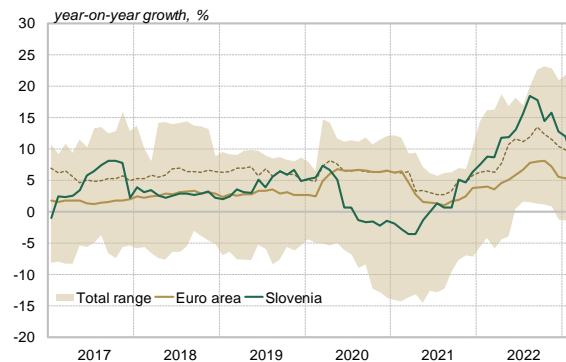
BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Slika 4: Rast stanovanjskih posojil

Slika 5: Rast posojil nefinančnim družbam

Vir: ECB SDW.

Razmerje med krediti in depoziti zasebnega nebančnega sektorja (0,7) je pod preteklimi vrednostmi. Pove nam, da so krediti pretežno financirani z depoziti komitentov, ki so v primerjavi z grosističnimi viri financiranja stabilnejši vir sredstev bank. Kljub temu ostaja tveganje odlivov depozitov relativno visoko zaradi visokega deleža vpoglednih vlog (več kot 80 % vlog nebančnega sektorja). Banke so v četrtem četrtletju 2022 uspešno poslovale, saj je vrednost količnika donos na kapital (ROE) znašala 10,8 %. Razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom, ki predstavlja mero zadolženosti zasebnega sektorja in odraža sposobnost financiranja dolgov poslovnega sektorja, ostaja nizko. Zaradi visoke rasti cen stanovanjskih nepremičnin in pospešitve rasti posojil zasebnemu nefinančnemu sektorju, ki je letos postala širše osnovana, ciklična sistemska tveganja naraščajo, s tem pa se povečuje tudi potreba po povečanju odpornosti bančnega sistema.

Banka Slovenije od sredine leta 2020 dodatno spremlja tudi sestavljeni indikator, ki združuje posamezne kazalnike tveganja, ki so izkazali dobro napovedno moč pri napovedi krize na podlagi podatkov držav evrskega območja ter Danske, Švedske in Združenega kraljestva. Kazalniki tveganja, ki so združeni v sestavljeni indikator, so:

- i) bančni krediti domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju glede na BDP (mera gibanja kreditov),
- ii) skupna realna rast kreditov (mera gibanja kreditov),
- iii) razmerje med cenami stanovanjskih nepremičnin in dohodkom (mera potencialne precenjenosti nepremičnin),
- iv) razmerje med servisiranjem dolga in dohodkom (mera zadolženosti zasebnega sektorja),
- v) razmerje med saldov tekočega računa in BDP (mera zunanjih neravnovesij).

Za vsakega od kazalnikov smo preizkusili različne transformacije (četrtletne, enoletne, dvoletne, triletno transformacije itd.) z namenom identificirati tiste z najboljšo napovedno močjo. Dvoletne ali triletno spremembe kazalnikov imajo najboljšo napovedno moč krize. Ob njihovi uporabi se začnejo posamezni kazalniki povečevati ali upadati približno pet let pred začetkom sistemske finančne krize in običajno dosežejo vrh oziroma dno eno do dve leti pred nastankom krize, kar so zaželene lastnosti kazalnikov zgodnjega opozarjanja.

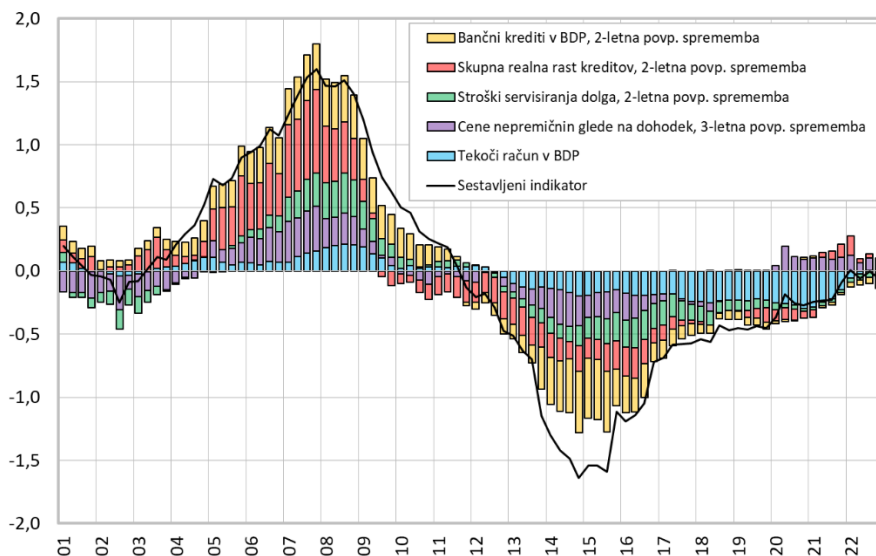
Posamezni kazalniki tveganja so združeni v sestavljeni indikator na način, da optimizirajo napovedno moč zgodnjega opozarjanja na krizo od pet do dvanajst kvartalov pred pojavom krize. Slika 6 prikazuje vrednost sestavljenega indikatorja v četrtem četrtletju 2022 ter prispevek posameznih kazalnikov k sestavljenemu indikatorju. V letu 2022 je sestavljeni indikator ohranjal nevtralno

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

vrednost. Sestavljeni indikator trenutno prikazuje ne pretirano visoko in ne pretirano nizko raven cikličnih sistemskih tveganj.

Slika 6: Sestavljeni indikator za Slovenijo

Vir: Banka Slovenije.

Zahteva po vzdrževanju banki lastnega proticikličnega kapitalskega blažilnika

V skladu z 232. členom ZBan-3 mora banka vzdrževati lasten proticiklični kapitalski blažilnik, enak znesku njene skupne izpostavljenosti tveganjem, pomnoženemu s tehtanim povprečjem stopenj proticikličnega blažilnika, izračunanih v skladu s Sklepom o izračunu stopnje posamezni banki lastnega proticikličnega kapitalskega blažilnika za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 55/15, 42/16, 9/17 in 92/21 – ZBan-3) na posamični in konsolidirani podlagi, kot velja v skladu z II. naslovom 1. dela Uredbe (EU) št. 575/2013.

Za izpostavljenosti v Republiki Sloveniji se uporabi stopnja blažilnika 0,5 %. Za izpostavljenosti do drugih držav EGP se uporabijo stopnje blažilnika, kot so navedene na [spletni strani ESRB](#). Za kreditne izpostavljenosti v državah, ki niso navedene na spletni strani ESRB, se uporabi stopnja blažilnika, navedena na [spletni strani BIS](#), za preostale države pa stopnja blažilnika 0 %.